

madona s ogledalima

ištvan brašnjo

Ljudi koji još nisu imali radnu odeću oblačili bi u nedelju izjutra svoje svečano odelo i jednim kolima odlazili na bečejski vašar, da sebi kupe radno odelo.

Oni koji su ostali kod kuće, oni su imali radno odelo, ili nisu imali novca da kupe novo, pa su računali da prvo zarade novac za njegovu kupovinu, ili su mislili da ima prećih stvari od kupovine radne odeće, jer se oblačenju na salašima nije poklanjala naročita pažnja. Oni koji su izjutra odlazili na bečejski vašar, zaželeli su, jednom rečju, da se malo iščuđavaju u nekom drugom mestu, i pod izgovorom da idu u kupovinu radnih odela, zatražili su i dobili kola, a ostali nisu otišli da zajedno s njima zazjavaju na vašaru, jer ne bi stali gore na ona jedna jedina kola, ili nisu mogli da idu, jer su već bili ranije, pa su morali da ostanu kod svojih kuća, ili jednostavno nisu želeli da dođu, jer su više voleli da ostanu kod kuće, ako ne kod kuće, a ono da se izležavaju na svežoj slami u štalama, ili da se kartaju, ili da jednostavno zure naslonjeni o zid, ili da razgovaraju, ako su imali o čemu, ili da tek tako sačekaju ono vreme kada će jednom imati o čemu da razgovaraju.

Oni koji nisu verovali u to da će ikada imati o čemu da razgovaraju s drugima, oni su ostajali kod svojih kuća i pomagali oko kuvanja, oni su, bolje rečeno, povremeno stavljali drva na vatru, slali decu po vodu, ili su jednostavno, bez ijedne reči, odlazili u selo kod berbera, kod kojeg se već okupilo oko dvadesetak istih takvih ljudi kao što su oni, koji uopšte nisu verovali u to da će ikada imati o čemu da razgovaraju s drugima, a tamo su razgovarali, bez obzira na to da li su toga dana imali izgleda da se podišavaju, ili će stići na red tek jedne od sledećih nedelja, jer je berber bio strašno preopterećen — i pored toga su razgovarali sve dok nije stiglo podne, kada je berber zatvarao svoju radnju i odlazio na ručak.

Na povratak onih, međutim, koji su otišli na vašar, na njih se pre nego što padne mrak nije moglo računati; bilo je dobro kada svojim kućama nisu stizali po mrklom mraku, a bilo je dobro i kada se ne bi raštrkali do te mere da su se njihovi poslednji repovi vraćali kući tek sutradan u podne, vašar bez toga nije mogao da prođe, čak ni onaj sa svega tri šatre, a da i ne govorimo o ovom bečejskom.

A kada su stizali, psi su tada već bili sklonjeni na bezbedno mesto, kola bi im s hori-

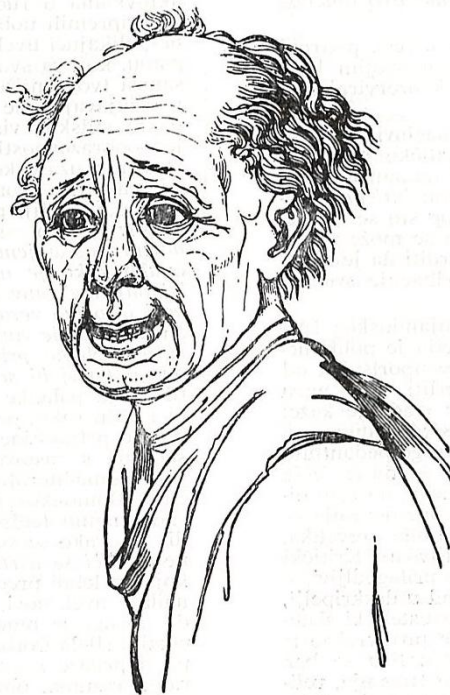
zonta dojurila u dvorište, kao najcrnji olujni oblak, kao preklanjski vihor, koji je svima odneo šešir s glave, svima koji su se mašli pod vedrim nebom, ni sâm davno ne zna kuda ih je odneo, jer ako kažemo da su samo njih trojica-četvorica uspeli da nađu svoj, tada smo već preterali, jedan takav vihor, u poređenju s dolaskom ljudi s vašara, predstavlja obično gugutanje golubova na tihim jutarnjim krovovima, užasno je, dakle, posmatrati ih dok se otimaju za uzde, u nameri da kolima okrenu još jedan počasni krug, između kuća, ali samo još taj jedan poslednji, a zatim, neka ga davno nosi, svi mogu da odu svojim kućama i da legnu da spavaju, ali dotle niko ne sme da side s kola, jer će ga povući za sobom da će se sve samo prašiti za njim, kao kad se zapeni površina vode.

A zatim, kada svemu dođe kraj, kada se već kako-tako slegne i prašina, samo kad smo već stigli kući, poslednji s kola silazi stari Hermiak, najstariji radnik, sav načičkan komadićima slame: ali od tada je već prošlo najmanje pola sata, ostalima se više ni trag ne nazire, uzvikuju na tolikoj udaljenosti da im se glasovi već jedva čuju; stari Hermiak obema rukama nešto steže na grudima, to je poklon s vašara, kaže, a ljudi bi hteli da vide šta je to što je doneo, i kome je doneo, ali u polumraku samo blešti i sjaji liciderska lutka, sva načičkana ispupčenjima i ljubičastim rubovima, stari ide ravno prema štali i, dok ostali idu za njim, on pred sobom nosi liciderski kolač kao neki štit.

Kada su uneli fenjer u štalu, jer je dvorište već polako prekrivao polumrak sutona, iznad vrata je blesnuo veliki sjaj, sličan nekom pejažu sa snegom: lice Madone iznad malog Hrista, čija su se usta iskrivila u plač, okićeno s bezbroj malih ogledala, i dok su se oštri zruci probijali kroz vazduh, učinilo im se skoro da čuju škripu dijamantske igle kako seče staklo.

Ljudi su zinuli od čuđenja, jer ih je matori nedotupavko opet nasamario, a stari Hermiak se samo cerekao tamo u senu, i sa srebrom kosom i licem izbrazdanim sa hiljadu bora divio se Bogorodici s ogledalima iznad dvokrilnih štalskih vrata, i zanemelim ljudima koji su iznenađeno i nemimno tapkali dole u žučkastom svetlu fenjera, koje im je curilo niz lice kao razbijeno jaje.

S mađarskog preveo: Josip Varga

OFFICIOUSNESS.

[Face p. 19

servilnost

nježni dodir svile

dževad karahasan

Nije njemu toliko bilo zbog toga što mora utući svoje ostarjele roditelje. Oni će i tako umrijeti, kad-tad, ako ih prije toga ne ubije netko drugi. A sigurno će ih ubiti, jer ljudi neće dopustiti da oni, tako stari, troše blagodeti božije u ova osudna vremena. Zato ga to nije toliko mučilo, skoro bi mogao reći da sada nije čak nimalo. Njega je mučilo to što se ponovo pitao pred onim što mu je bilo činiti, što je tražio od slaboga ljudskog uma da mu razloži božiju promissao. A to je grijeh, težak grijeh, jer bog ne voli razum nego dušu, on traži da se čini ono što je naloženo, a ne da se raspreda o onome što se mora učiniti, hoće da se djeluje i djelima pokazuje odanost, a ne da se tupo i bez djela osjeća odanost i u mislima uvjerava u nju.

To je on još od prošloga svetog rata dobro znao, a sinoć mu je, dok je drhturio u gluhoj i hladnoj sobetini, od dvostrukog straha zbog one hudobe što mu je na san izašla, to saznanje zaokupilo i dušu, i krv, i svaku žilicu. I sada je, dok je naporno smišljao kako da se izmakne prokletstvu, drhtao od straha pri pomisli na onu hudobu i na prošlu noć, i, kako se dan mračio, sve više jasika u šumarku po kojemu je hodaopretvaralo se povremeno u onu hudobu, i on sâm je, činilo mu se, počinjao povremeno skakutati gore-dolje, a vjetar ranoga proljeća sasvim čujno je oslobađao iz taraba i mostića sveto cerekanje. Od toga ga je podilazila sumanuta jeza i srsi mu prožimali umorni mozak, posve uzalud, jer nikako nije nalazio rješenja: prokletstvo će se sručiti na njega, sve jasnije mu je bivalo, već mu hudobe snove pohode i usred dana i blagoslovenog svjetla mu se javljaju. Da ima jezik, sve bi bilo lakše, ali ovako... Baš kao da nema puta kojim se može izbjeći prokletstvo.

Kad bi imao jezik bilo bi lako, jer bi otišao do svećenika, sve mu ispričao i zamolio ga da mu dá oprostjenje, makar koliko platio. Na izgled, mogao je i ovako učiniti nešto skoro isto toliko lako, jer je mogao sve to napisati, dati svećeniku da pročita i saslušati njegov odgovor, a nakon toga postupiti po njegovu savjetu i ponovo zadobiti čednost i spokoj za svoju dušu. Ali samo se čini da je tako, i to je bilo rješenje pred kojim je strepio skoro koliko i pred samim prokletstvom: izgovorena riječ je najčešće olaka, jer je skoro zajednička onome tko je izgovara i onome kome je upućena, a rečeni grijeh uvijek izgleda lakši od učinjenoga, kao da ga izgovaranje olakša; napisana riječ

je, naprotiv, mnogo teža, ona je kao gotova osuda, a napisani grijehi mnogo prokletiji od stvarnoga, ma kakav on bio.

Znao je on to dobro i zato mu se nikako nije dalo da napiše sve to: smoždit će ga njegovi grijesi i strahovi, činilo mu se, kad se, i onako teški, otežaju pisanjem. Silno je žaželio progovoriti, toliko iskreno i silno da ga je ponovo počeo boljeti patrljak što mu je ostao od jezika. Kao i uvijek kad prejako poželi govoriti, kao prije dva dana kad je pao na koljena i obratio se bogu s molbom da mu kaže zašto mora ubiti svoje stare roditelje, pa uputio bogu samo šuplje, progluho krkljanje; kao sinoć, kad se onako bolno žaželio odbraniti pred bogom za svoje teške i grešne pomisli, dok je drhtao prestravljen hudobom što mu se javila. Tako je bilo svaki put kad mu duša nabuja i žaželi se obznaniti u riječima, sve od posljednjega svetskog rata, kad mu odrezali jezik zbog prelako bačene kletve.

I kao i uvijek kad je bilo tako, učinilo mu se da s nekih visokih, previsokih prozora svlači tešku ljubičastu svilu; ona se predaje lako, nikakve ga muke ne stoji da je dovuče do sebe, ali se onda ona razletiti po njemu i počne ga meko, beskrajno milo i nježno gušiti; on se tromo koprcu jer zna da će ga ugušiti, ali se koprcu nerado i sve se bojeći da će uspjjeti da se izvuču, što bi ga iskreno rastužilo; naravno, ne uspijeva, nego se sve više zapliče i svila ga sve teže pritišće, a on se neveselo raduje jer mu je sve to tako ugodno i dobro... I nije čudo da se tako nježno prepuštao svili da ga uguši, on ju je uvijek volio beskrajno blago i pokorno, još od vremena kad je bio dječak (a i to vrijeme je volio jer je bilo bijelo i mirišljivo, valjda zato što je sve poslije njega bilo gorko i tvrdo) pa ga majka vlažnom bijelom svilom branila od vrućega crvenog osipa što ga je jednom napao.

Doduše, od ove svile ga je hvatao strah, ali joj je dodir bio djetinjast, iako nije boja, i zato ju je volio makar ga gušila. A i taj strah je vjerojatno bio samo zato što ju je prvi put svlačio u snu, one noći kad su mu odrezali jezik. I to je, prije toga, bolno odsanjao čitav svoj dan: najprije su, uzaludno, napadali Jedrene ili neki sličan grad, onda je svećenik bilježio mrtve ratnike i oprštao ih od grijeha, a vojnici ih zatrpavali zemljom i kamenjem da ne počnu smrditi; onda su u njihov zabadali koplja, zato što su tada humke ličile na ježa ili na sveti šumarak kojemu su se svi mogli obraćati u molitvi; a onda je jedan ratnik, koji je već bio obilježen i oprošten od grijeha, počeo treptati i micati rukama, pa onda i govoriti da ga ne trebaju zatrpavati jer je on živ; naravno, živi ratnici nisu vjerovali u njegove riječi, jer je bio obilježen, a onda se na svoju nesreću i on umiješao i rekao da puste čovjeka kad vide da je živ, a oni su mu rekli da je to previd; »on je«, rekli su, »za boga već mrtav, jer mu je njegova duša već preporučena, a to što nas on ubjeđuje da je živ samo je grešna igra odmetnute puti«, bacili ga među ostale obilježene i počeli ih zatrpavati; tada je on, grešan, rekao da je izgleda bolje ne preporučivati dušu bogu i tada su svi (pa i on sám) vidjeli u njemu prokletnika; spasio ga je svećenik koji mu je objasnio da se može iskupiti ako mu, s njegovom voljom, odrežu grešni jezik; radosno je to zatražio i tada se s nekih visokih prozora obrušila na njega teška ljubičasta svila koja ga je meko zapljuskivala, a on je svlačio i svlačio...

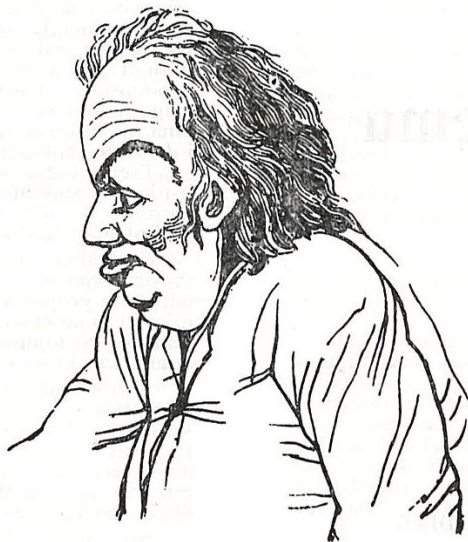
Pomrčina mu, i hladnoća, prože žile kad pomisli da će mu, ne sazna li način iskupljenja, biti posve uzalud što je onda osakatio vlastitu dušu udaljivši je od svih drugih ljudskih duša. Jer šta se dešava s ljudskom dušom kad izgubi put do drugih duša, ako ne to da se zakrči muljem i obraste mekim zeljem, kao osakaćen potok ili grešno vrelo? A ne sazna li iskupljenje za svoje grijehe, sigurno će mu biti uzalud što se onda radovao rezanju jezika: prokletstvo već kruži oko njega, već mu je u snove zašlo, još samo da mu otjera iz duše smjernost i iz glave svete misli.

I osjeti kako mu kroz krv prolepršavaju bijeli golubovi. Baš kao onda kad je poslao

majci, jednoga za drugim, dva bijela golubova: jednoga, po kojemu je poslao poruku da je ostao bez jezika, i drugoga, po kojemu je javljao da je lagan i sigurno oslobođen prokletstva — baš kao da su mu se svi grijesi slili s krvlju iz rane na jeziku u grlo. (Kako nije znao, jadan, da je krv, kao i svaka druga hrana, blagoslovljena, da se grijesi ne mogu saliti s njom? Kao da mu je svećenik zaboravio reći da se grijeh izliva kroz sliku i riječi.) Lepršao je tada sa svakim golubom po kojemu bi neki ratnik iz njegove vojske slao poruku kući; i svi su se bijeli golubovi vraćali, osim njegovih. Tek kad se srećno vratio kući, saznao je da je njegova majka oba ona goluba vezala za prozor na koji su sletjeli i pustila ih da umru od gladi i vremena. »Tražila sam od njih da svojom patnjom iskupe sve tvoje buduće grijehe, jer ih se ti, tako osakaćen, nećeš moći oslobađati.« Tako mu je tada rekla njegova nježna majka koja je već bila shvatila da je bijeli golub sasvim prokleta ptica, iako to njemu nije znala objasniti.

A nakon toga je njegov drug iz djetinjstva, sin njegovoga davnog strica, pokazao svoje plemenito biće: objasnio mu je da on, tako osakaćen, ne može voditi zemlju i narod prema njihovom dobru i da je za njega najbolje da se povuče i prepusti bezgrešnom bilju i iskrenoj zemlji. Radosno se složio sa svojim drugom iz djetinjstva i prepustio mu prijestol, a uskoro i čitav dvor, i povukao se ovamo, daleko od ljudi i pitomih ptica. Uskoro mu je novi kralj poslao i roditelje, da se ima tko brinuti o njemu, da ne zaboravi sasvim ljudski glas, da ima od koga čuti molitvu i pohvalu novome kralju. Ali je njegova majka, umjesto da izvršava ono zbog čega ih je kralj poslao, lutala šumom, onako stara, izbezumljena i raščupana, hvatala male životinje, vezivala ih za najbliže drvo, kamen, kolac... i puštala ih da tu skapaju da bi svojom patnjom iskupile njegove grijehe. Po svemu se vidjelo da su se oni golubovi uselili u njezin duh ili ga bar opsjeli svojom bojom.

Jasno je to vidio i silno trpio zbog majične opsjednutosti. Bojao se da se na taj način njezino ime sve teže opterećuje, bojao se da svojim životom, kad bi on trajao i koliko tri normalna ljudska života, neće uspjjeti da iskupe sve njezine grijehe i znao da njezini grijesi samo dalje opterećuju njegovu, i onako mutnu dušu, pošto je njezina opsjednuta bojom njegovih golubova. Služio je da mu se njome golubovi svete, ali nikako nije uspijevaio dokučiti zašto. »Možda su i oni u tuđim rukama«, mislio je kad god bi vidio neku crklu životinju, »možda su i oni odraz nečega drugog, kroz koji mi se to drugo javlja«. I tada je, svaki put, osjećao

UNPLEASANTNESS.

[Face p. 20.]

neprijatnost

kako mu žilama lepršaju bijeli golubovi, baš kao sada, u hladnome sumraku ranog proljeća, s bolesnim jaskama na tupom brežuljku, sa šumom u pozadini i sivkastom pustarom naprijed dokle pogled dopire.

Dobro je znao šta znači to lepršanje bijelih golubova kroz njegove žile: krenu kroz sumrak i jasike prema sobi u kojoj će morati zaboraviti na svilu kojom ga je majka branila od osipa, na šustave majčine ruke i smiješne očeve perike; u svojoj hladnoj sobi sve će morati zapisati.

Na izlazu iz šumarka jasika u kojemu je hodao čuo je kikananje i struganje od kojega se sav ukočio. »Nije valjda opet«, mislio je drhteći. Zapravo se nadao, žudno uvjeravao sebe da je dovoljno kažnjen, da neće opet. »Bolje i ona okruglasta hudobica nego ona«, mislio je, »sve bolje nego ona, svevišnji, samo ne opet ona, pa makar sad smrt i vječno prokletstvo«.

Ovaj strah u njemu izazvalo je ono što mu se desilo dan ranije, kad je išao u grad da moli svećenika za izuzeće njegovih roditelja (bivšega kraljevskog para) koji i tako ništa ne jedu. U grad je došao u kasno poslijepodne, kad se sunce već približilo zalazu i kad je svuda po gradu trebalo biti puno ljudi, kad su ulice trebale vrviti a krčme se prolamati. Zaboravio je, jadnik, da je na pragu novi sveti rat, da se muškarci kriju a njihove žene tiho i potajno truju njihove roditelje, da su djeca preplašena tišinom i skrivenim znakovima i da nitko nije toliko lud i nedosjetljiv da se u takvo vrijeme pokazuje drugima. Zaboravio, a sam radi toga i došao.

Dok se penjao na centralni gradski trg, sunce ga je jako peklo u leđa, u potpunju tišini i pustoši. Iako su, dok je vodio narod i ratovao, govorili da se ne boji ničega ispod boga, mučila ga je neka mutna strepnja dok se penjao preširokim i jako dugim stepeništem koje je morao proći da bi se popeo na trg i došao do ulaza u hram. Osjećao se nekako kao osuđenik, dok se penjao u potpunoj dubokosti na pluhu trga, ogromnim kamenim stepeništem koje se stalno izvlačilo iz sebe samoga i produžavalo do u beskonačnost. A nigdje nikoga, nikakva traga života, čak ni u zgradi kožarskog ceha naprama njemu, koja je zatvarala trg s istočne strane, čak ni u vijećnici i sudnici koju je vidio desno od sebe i pred kojom je uvijek bilo nekoga, makar stražar. A sada samo tupi udari njegovih nogu, kamene ploče trga i sunce na potiljku.

Kad se već uspinjao na trg, jedna zraka sunca odbi se o prozor na kožarskoj zgradi i zabode mu se u oko. Na trenutak se lećnu, ali se sjeti šta je i krenu. I onda začu čudno kikananje, bludno i sablažnjivo preko svake mjere. Naravno, to je bila njegova utvara, takvo se nešto nije moglo čuti na ovom mjestu, pred hramom i zgradom Gradskog vijeća i sudnicom, ali je ipak bilo strašno i nedopustivo, toliko strašno da se uplašio da će netko čuti njegovu utvaru i osuditi ga zbog takvih strašnih i sablažnjivih utvara.

»Pomiluj, gospode, sve grešnike i donesi mir njihovim jadnim dušama«, pomisli i protare čelo da se sabere i otrese nečistih glasova. Ali se, kad je htio krenuti, nova zraka odbi o staklo na zgradi kožarskog ceha, odluta na staklo vijećnice i sjuri se prema hramu. »Kako je to moglo?«, pomisli i pogleda nagore, diveći se čudu promisli i njegovim medokučivim htijenjima i potrebama. I začudi se kad je vidio da je preko cijeloga trga, od vijećnice do tornja na hramu, razapeta kao vlas kose tanka žica, sjajna kao da je od rose ili najplemenitijega metala. Kao da je izvučen sam duh metala da bi se ona napravila, tako je bila sjajna i lijepa.

Silno se začudi onome što je vidio, jer nije mogao dokučiti čemu bi mogla služiti ta žica, ali se prestravljen ukočio i zaboravi na sva pitanja kad trgom otkjenu onaj isti kikut i struganje nečim ostrim, možda nožem, po bronci zvona s tornja na hramu. Izbezumljeno je, sav sleđen, zurio u tornaj, pa u žicu koja je, činilo mu se, postala još tanja i sjajnija, tako da se nije moglo reći da li je stvarna žica ili zaustavljena i ukočena

zraka sunca. A onda se kikut ponovi i ružno struganje postade toliko glasno da su mu uši ječale.

Poklopi uši rukama jer nije mogao podnijeti te stravične zvukove, i zagleda se u toranj hrama nastojeći vidjeti tko čini sve to. I vidje: potpuno gola djevojka, bezočno bludnog tijela, iskoči na žicu iz koje se izvi nježan, blag zvuk, neiskazivo mek. Htio je vrisnuti, ali ništa ne izide iz njegovoga grla, sleđenog kao i tijelo.

Djevojka je na žici izvodila neki čudan ples u kojemu je stalno desnu nogu dizala u stranu i otkrivala mu sablažnjivu crnu plohu. On zatvori oči i pokri ih rukama, ali je i kroz očne kapke i ruke vidio mračnu plohu između potpuno bijelih, kao bolest ili svila bijelih, butina.

Okrenu se da ne vidi tu sablazan, a ona se počeo smijati onim bludnim kikutom. Potrčea niz stepenice, s trga, i kad je prešao već desetak stepenica začu glas koji je ličio na uzvik prilikom pogrešnog koraka, prije pada. Okrete se, željan da je vidi kako pada, da vidi kako će se razmrskati o kamene ploče, željan osvete i iskupljenja, siguran da će njezina krv i proliveni mozak biti konačno oslobođenje od grijeha koji ga progoni. I zaista je bila pred samim padom, nagnuta naprijed i sva u grču kojim je nastojala zadržati tijelo. U njemu sve zatrepri od nade, ali se ona samo zakikota i podiže desnu nogu. On se okrete i potrčea kao da su mu sve nečiste misli i prizori u srcu, a kletve zbog njih za vratom.

Srećom, stražari na ulaznoj gradskoj kapiji znali su ga i nisu ga zaustavljali, a on je trčeo kroz polja, pored sela, preko pustare. Nedaleko od svoga imanja se srušio, iznemogao, i zavukao glavu pod busen da priguši kikut koji ga je pratio sve vrijeme, i tu zaspao kao preklan, tako čvrsto da se probudio tek kasno u noći, i tek tada nastavio put do kuće. Tu je ponovo zaspao i onda mu je druga hudoba izašla na san.

A sada mu se pričini isto kikutanje i isto struganje. Potrčea kući, kao onda s trga (nadajući se da će trčanje i zavlačenje glave pod busen opet biti spas), spreman da se potpuno ukopa u zemlju, samo da ušutka te glasove. Ali se oni više ne javiše, sigurno su mu se samo pričini. Mirno je došao u sobu koju je jutros vidio ispunjenu malim

debelim hudobicama s plavim loknavim kosama i debelim smežuranim licima i obješenom kožom. Sada ni njih nije bilo, ali je zato bila ista tolika muka, bila je teška obaveza da sve zapiše.

»Velečasni oče, ja sam težak i proklet, oprosti mi, bože moj. Ja sam u prošleme svetom ratu ostao bez jezika kojim sam izrekao težak grijeh, i od tada se u mojoj jadnoj pregrađenoj duši kupe zla i grijesi koje ti nisam mogao izreći, moj velečasni oče. Zato su se u mojoj mutnoj glavi prije dva dana, kad si zatražio od nas da pobijemo starce da bismo mogli dati više hrane novim svetim ratnicima, porodile grešne misli koje se nisu smjele roditi ni u jednoj vjernoj glavi: meni sveti ratovi baš ne donose ništa, osim nevolja. To sam pomislio. A nakon toga sam pao u najteži grijeh: htio sam opravdati boga!, pokušao sam sebi objasniti zašto ih moram baš ubiti, jer mi je bilo žao mojih jadnih roditelja koji i tako skoro ništa ne jedu.

Čak sam jučer išao u grad da pitam višega svećenika da li se baš moraju ubiti, naročito ako ništa ne jedu, i ako ne jedu smiju li se pošetjeti. Kao da kod višnjih naredaba ima »ako! O, jadnici! O, ništavni i grešni!, kako ste nerazumni. Budi vam oporšteno zbog ludosti vaše i nerazumnosti.

Strašno sam se, velečasni oče moj, namučio prošlu noć i dva prethodna dana zbog tih svojih grijeha. Toliko da blagosloveno božije vrijeme provodim drhteći kao trska. I jučer mi se objasnilo sve ono što si nam prije dva dana govorio: vidio sam da je istina da ih treba ubiti, radi njihovog dobra, jer ćemo ih tako spasiti od bijelih golubova iz svetoga rata, i od grijehova koje bi još činili u ovome životu. I vidio sam da ćemo im tako povećati milost kod boga, jer će mu krenuti, preporučeni kao žrtve za sveti rat. I da ćemo tako naše majke osloboditi od njihovoga poganskog prokletstva da prinose blaga božija tuđemu na žrtvu: one, jadne, i ne znaju da su im tuđa djeca u utrobi kričala i da su tuđim ljudima žrtve prinobile.

Sve mi se to obznanilo jučer, moj velečasni oče, ali je već bilo kasno: hudobe su već vodile kolo oko mene. Tako sam sinoć, u snu, vidio u uglu svoje sobe nekakvo kao dijete, malo a debelo, glave kao kosmato

jaje i s oklebešenim obrazima, a sve poskakuje gore-dolje. I danas su me čitav dan ophodila takva djeca, i progono me strah i od božijeg prokletstva i od njih, a jučer sam na trgu vidio ženskoga nečastivog i čuo ga kako se kikoće mojoj gluposti.

Spasi me, velečasni oče, reci mi pokoru kojom se mogu izbaviti iz njihovih ruku i uteći se svome bogu, opet čist.«

Tako je na papir zakivao svoje grijeha i osjećao se sve lakšim, iz časa u čas i sa svakim slovom. I kao da je s grijesima na papir isticala i njegovoga duša, ili, prije, kapala, jedna po jedna vrela kap koje su se, kasnije, svaka za sebe, hladile i skrućivale, svaka u svoj oblik. (Kao kapi otopljene od svijetle.) Od toga mu je bilo pomalo čudno: baš kao da se ljudska duša i sastoji od grijeha (raznih sumnji i nevjera), i, kad oni iz nje odu, ostanu samo muk i puka hrana. A sve do tada je bio siguran da to nije tako, svi su uvijek i govorili da to nije tako.

Klonuo je na stol i spokojno prespavao tu noć na pismu sa svojim grijesima. A sutradan, čim se probudio, krenuo je u seoski hram da preda pismo svećeniku i sačeka određene pokore. Bio je beskrajno lagan, lepršav i proziran kao pramen magle. Baš kao da duša daje neprozirnost ljudskome tijelu. Iskreno se bojao da će uzletjeti u naoblačeno nebo i utopiti se u njegovome sivilu prije nego se uspije iskupiti; najgore mu je bilo što nije smio potrčati da skрати put do svećenika i pokore (jer bi tada sigurno uzletio), a strah od zakašnjenja zbog sporoga hodanja rastao je sve više.

Hram ga je dočekao zvonjavom iz svih zvona. Zapljusnuo ga i naprosto potopio svetim zvukom. I baš kad mu se učinilo da će ga, onako prozirnoga i laganog, raspršiti, on se teško sručio na vlažnu zemlju. »Nije bog blag kao što se kaže«, pomislio je, »vidiš da se okrutno sveti: ubije te prije nego što ti dopusti da se konačno iskupiš«.

Prije nego je izdahnuo, cijeloga ga je zakučio užas koji mu je zgrčio šaku u kojoj mu je bila duša zakovana na papir. Sinulo mu je da su mu ostala bar dva teška grijeha, jedan zbog neučinjenoga i drugi zbog učinjenoga djela: ovaj što ga je navukao sada, svojom grešnom mišlju, kad je mračno oklevetao boga, i onaj zbog neizvršene naredbe: nije stigao utući svoje ostarjele roditelje.

neki aspekti društvenog organizovanja omladine u sistemu socijalističke samoupravne demokratije

mirko pejanović

I ASPEKTI DRUŠTVENOG ODREĐENJA OMLADINE

U našem društvu, u svakodnevnom životu, obično, pod omladinom podrazumijevamo sve koji pripadaju generaciji od 13 do 27 godina starosti. Ovo određene omladine prihvaćeno je i kao osnova za definisanje dobnih granica za članstvo u omladinskoj organizaciji. Međutim, potpunije, tj. sociološko-političko definisanje omla-

dine zahtijeva dublju analizu klasne strukture društva i poimanja omladine u toj strukturi. U okviru naše teme ne činimo širu eksplikaciju teorijskog poimanja omladine. Zbog toga će biti riječi samo o nekim aspektima koji čine osnovu za potpunije određivanje omladine kao dijela društva.

Omladina i u socijalnom, i u idejnom i političkom smislu, nije posebna društvena grupacija. Obilježje posebne socijalne grupe najmanje može imati po tome što je čine svi mladi ljudi. Istina, ona jeste dozna grupa, upravo po tome što je čine mladi ljudi. I pored toga što ima određene specifične crte — položaj u odnosu na društvenu proizvodnju, psihološki profil, u fazi je pripremanja za uloge u društvenoj podjeli rada i drugo — omladina je diferencirana u istoj mjeri u kojoj je diferencirano i društvo. Omladina »nije posebno društveno biće«¹

Prema tome, omladina je dio ukupnog društvenog bića i dijeli njegovu sudbinu. Zbog toga u socijalnom i klasnom smislu ne možemo govoriti o homogenoj omladini ni o omladini kao posebnoj socijalnoj kategoriji.

Omladina postaje posebna socijalna kategorija samo jednim svojim dijelom, ali ne kao omladina uopšte, već kao pripadnik određene grupacije: radnika, učenika i dr. I ovo svojstvo, dakle, nije po tome što je neko mlad, već što je radnik, učenik, student i slično. Po tome je i socijalna slojevitost omladine ogledalo socijalne strukture cijelog društva.

Kao što nije posebna socijalna formacija, i nije izvan postojeće strukture društva, omladina sama po sebi ne stvara svoju svijest i neku svoju posebnu viziju društvenog razvoja. Tu viziju stvara radnička klasa predvođena SK, kao najprogressivnija društvena snaga, polazeći od svojih klasnih, socijalnih i političkih interesa. A omladina je samo dio tih snaga. Njena svijest se, dakle, ne formira odvojeno od cjelokupne društvene strukture.

Sve što se zbiva u društvu, ispoljava se i u omladini. To je i razumljivo, jer se društvene protivvrječnosti održavaju i u redovima omladine. I pored toga što ona »stasa i vaspitava se u socijalističkom društvu, bilo bi pogrešno idealizirati njenu svijest i smatrati je imunom od pogleda i ponašanja tuđih socijalizma«²